

<https://doi.org/10.15407/sofs2023.04.070>

УДК 004.2:061.12(477)

З.А. БОЛКОТУН, учений секретар
ВД «Академперіодика» НАН України
вул. Терещенківська, 4, Київ, 01024, Україна
e-mail: bolkotun@nas.gov.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5076-9956>

О.М. ЖУК, молодший науковий співробітник
ВД «Академперіодика» НАН України
вул. Терещенківська, 4, Київ, 01024, Україна
e-mail: 0679240629a@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9631-3906>

ПРО ЗРОСТАННЯ РОЛІ ВЕБРЕСУСУ ВИДАВНИЧОГО ДОМУ «АКАДЕМПЕРІОДИКА» НАН УКРАЇНИ

Розглянуто питання, пов'язані з висвітленням науково-видавничої діяльності НАН України в інформаційному просторі, зокрема через зростання ролі вебресурсу ВД «Академперіодика» НАН України у формуванні сегмента видавничої продукції Академії та популяризації наукових результатів окремих вітчизняних учених. Проаналізовано певні зміни та переваги нової відкритої системи керування вмістом сайту, на який ВД «Академперіодика» перейшов у 2022 р. задля підвищення рівня інформаційної безпеки й стабільності роботи вебресурсу, а також придатності для перегляду вмісту сайту з різних пристроїв, зокрема зі смартфонів. Надано статистичну інформацію про відвідування вебресурсу ВД «Академперіодика» за період з жовтня 2022 р. до вересня 2023 р. Зазначено, що змінюється структура відвідувань за категорією інформації: якщо раніше в пріоритеті у користувачів були методичні матеріали, то зараз зростає попит на повнотекстові файли наукових та науково-популярних книг і статей.

Цитування: Болкотун З.А., Жук О.М. Про зростання ролі вебресурсу видавничого дому «Академперіодика» НАН України. *Наука та наукознавство*. 2023. № 4 (122). С. 70—77. <https://doi.org/10.15407/sofs2023.04.070>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Ключові слова: НАН України, Видавничий дім «Академперіодика», вебресурс, відкрита наука, інформаційно-комунікаційні технології.

Активна фаза російсько-української війни, що триває вже другий рік поспіль, серед іншого лиха спричинила порушення усталених комунікаційних зв'язків, стала викликом для подальшої комунікації вчених України між собою та зі світовою науковою спільнотою. Тому перед науковим співтовариством України, зокрема Академії, постало завдання налагодження нової комунікації на основі впровадження найсучасніших технологій. Ці події також призвели до удоступнення різноманітних наукових ресурсів, які раніше не були відкритими [1].

Видавничий дім «Академперіодика» НАН України (далі — ВД «Академперіодика») створений та діє з метою виконання наукових досліджень, спрямованих на отримання та використання нових знань у сфері видавничої справи, підготовки й випуску фахової наукової літератури; збереження та сприяння розвитку науково-інформаційного та інтелектуального потенціалу країни; інформування, зокрема оперативного, громадськості про стан і здобутки української науки.

Окрім повного циклу видавничих робіт — від редагування рукописів до поширення виготовлених на власному обладнанні тиражів — ВД «Академперіодика» постійно виконує наукову та методичну роботу відповідно до тематики НДР. Результати цієї діяльності забезпечують основу методичних напрацювань і рекомендацій з підготовки книжкових і періодичних видань і представлення їх у мережі, зокрема шляхом входження до наукометричних і реферативних баз, а також надання статей наукових журналів із відповідними метаданими до світового харвестера *CrossRef*.

Діяльність ВД «Академперіодика» суголосна з Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства на 2018—2020 роки¹ та відповідає ключовим пріоритетам, вказаним у тексті Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (*ERA-UA*)². А науково-методична робота здійснюється з урахуванням «Національного

¹ Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2023).

² Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (*ERA-UA*): схвалено рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України, протокол від 22.03.2018 № 3/1-7. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf> (дата звернення: 27.09.2023).

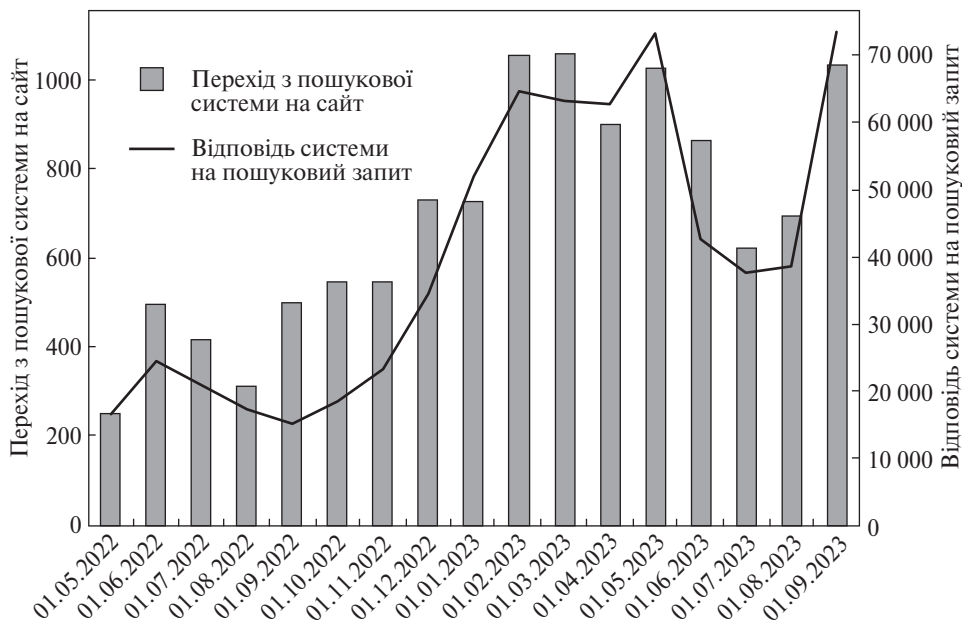

Рис. 1. Динаміка звернень до сторінок вебресурсу ВД «Академперіодика» за період з жовтня 2022 р. до вересня 2023 р.

Джерело: побудовано авторами за допомогою інструмента Awstats.

плану щодо відкритої науки»³ та спрямована на реалізацію постанови Президії НАН України від 02.11.2022 № 327 «Щодо участі НАН України в реалізації європейських принципів відкритої науки». Усі ці документи орієнтовані на дотримання Рекомендацій ЮНЕСКО⁴ щодо відкритої науки, які передбачають: відкритий доступ (повний і необмежений доступ до наукових публікацій, даних, програмного забезпечення, вихідних кодів і протоколів, що можуть бути необмежено й безкоштовно багаторазово використані будь-ким із зазначенням джерела й авторства); відкриті дані (всі дані досліджень і бази даних); програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом і відкрите апаратне забезпечення; інфраструктуру відкритої науки (зокрема платформи й сховища); відкрите оцінювання (колегіальне відкрите рецензування з залученням громадськості); відкриті освітні ресурси (з відкритою ліцензією, яка дозволяє необмежене використання, переробку, адаптацію, вторинне поширення); відкриту участь громадськості; відкритість розмаїттю знань.

³ Про затвердження національного плану щодо відкритої науки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 892-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2023).

⁴ UNESCO Recommendation on Open Science. URL: <https://www.unesco.org/en/open-science/about?hub=686> (дата звернення: 27.09.2023).

Протягом багаторічного існування вебресурсу ВД «Академперіодика» (<http://akademperiodyka.org.ua/uk>) відбулось чимало структурних і технічних змін з метою осучаснення сайту, який ми спочатку використовували лише для зберігання методичних матеріалів і поточного інформування, а з часом перетворили на сховище і засіб комунікації. Це було особливо потрібно під час вимушеної ізоляції через карантинні заходи, спричинені COVID-19, і саме тоді ми відкрили для широкого загалу науково-популярні книжки із серії «Наука для всіх» [2].

Після викладення у відкритий доступ повнотекстових версій 25 книг ми вирішили детальніше розглянути параметри відвідуваності сайту ВД «Академперіодика», оскільки розміщення у відкритому доступі окремих наукових статей, а також повних текстів книг і журналів змінило функціональне призначення вебресурсу, який радше сприй-

Таблиця 1. Деякі статистичні параметри відвідування вебресурсу ВД «Академперіодика» за період з жовтня 2022 р. до вересня 2023 р.

Дата	Унікальні відвідувачі, тис. осіб	Кількість відвідувань, тис. од.	Переглянуті сторінки, тис. од.	Запит на файл, розташований на сервері, тис. од.	Пропуск-на здатність, Гб
Жовтень 2022	1,491	1,895	21,963	75,832	8,01
Листопад 2022	1,231	1,620	26,422	56,038	3,39
Грудень 2022	1,933	2,422	22,991	72,658	6,49
Разом за три місяці 2022 р.	4,655	5,937	71,376	204,528	17,90
Січень 2023	2,261	2,755	25,471	72,904	6,79
Лютий 2023	1,707	2,153	25,730	77,376	7,88
Березень 2023	2,044	2,614	25,928	75,277	11,07
Квітень 2023	1,692	2,241	24,161	69,786	9,07
Травень 2023	2,052	2,723	26,261	73,976	8,91
Червень 2023	2,091	2,972	29,729	77,484	6,82
Липень 2023	2,121	2,775	42,638	82,842	5,06
Серпень 2023	2,017	2,734	47,150	93,001	4,79
Вересень 2023	2,135	2,765	50,970	102,059	7,35
Разом за дев'ять місяців 2023 р.	18,120	23,732	298,038	724,705	67,72

Джерело: побудовано авторами за допомогою інструмента Awstats.

мався як службовий інструмент, а не засіб популяризації науки та видавничої справи.

Наш досвід представлення результатів науково-видавничої діяльності у віртуальному просторі коротко проаналізовано в [3] з наданням статистики відвідування вебресурсу ВД «Академперіодика» протягом 2019—2021 рр. Серед висновків: необхідність оновити (доопрацювати) вебресурс для забезпечення стабільної роботи й підвищення адаптив-

Таблиця 2. Відвідування вебресурсу ВД «Академперіодика» (перші 25 країн), січень — вересень 2023 р.

Номер з/п	Країни	Переглянуті сторінки, од.	Запити на файл, од.	Пропускна здатність
1	Україна	257 193	543 589	39,98 Гб
2	США	16 340	49 484	8,47 Гб
3	Китай	2741	15 049	1,06 Гб
4	Індія	2143	6814	508,03 Мб
5	Німеччина	1627	11 393	1,42 Гб
6	РФ	1578	11 496	1,86 Гб
7	Велика Британія	1263	8285	1014,51 Мб
8	Польща	1172	8867	1,23 Гб
9	Чехія	1160	10 636	1,41 Гб
10	Франція	1042	6183	1,58 Гб
11	Швеція	946	1831	112,06 Мб
12	Нідерланди	708	3643	536,21 Мб
13	Японія	564	1968	116,03 Мб
14	Віргінські острови (ВБ)	561	802	47,85 Мб
15	Норвегія	522	4457	321,61 Мб
16	Канада	494	3465	377,23 Мб
17	Індонезія	429	1632	173,84 Мб
18	Саудівська Аравія	396	661	21,61 Мб
19	Філіппіни	343	607	22,56 Мб
20	Бразилія	333	1011	61,75 Мб
21	Румунія	298	1593	205,57 Мб
22	Туреччина	290	2107	476,10 Мб
23	Іран	289	1058	676,48 Мб
24	Італія	255	1969	180,16 Мб
25	Іспанія	211	1105	121,60 Мб

Джерело: побудовано авторами за допомогою інструмента *Awstats*.

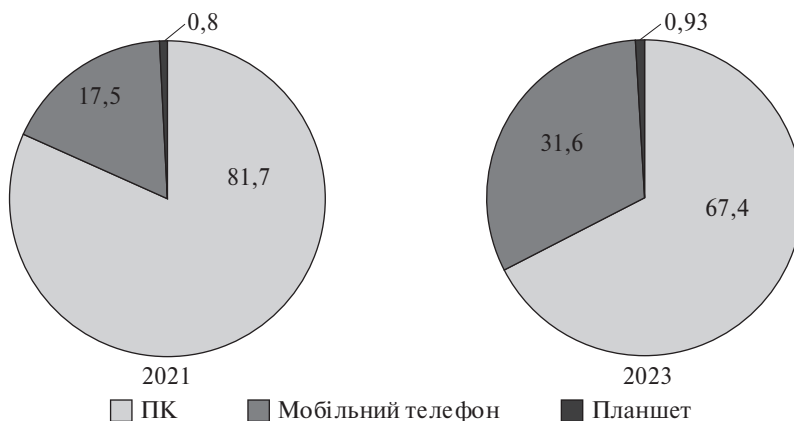

Рис. 2. Перегляд вебресурсу ВД «Академперіодика» з різних пристроїв, 2021 і 2023 рр., %

Джерело: побудовано авторами за допомогою інструмента *Awstats*.

ності для мобільних пристроїв, оскільки виникали певні незручності у використанні сайту з планшетів і телефонів; необхідність підвищення безпеки вебресурсу, поліпшення технічних характеристик роботи й збереження інформації. Тому у жовтні 2022 р. здійснено трансфер домену вебресурсу ВД «Академперіодика» до нового хостинг-провайдера, а саме перехід із *CMS Drupal* на *CMS WordPress*. Серед переваг цієї відкритої системи керування вмістом сайту можна виділити зручність користування (*web-usability*) системою, підвищення рівня інформаційної безпеки й стабільності роботи ресурсу, адаптивність для мобільних пристроїв. Також було оновлено контент, додано консультативні і методичні матеріали.

Зараз ми маємо можливість проаналізувати зміни у користуванні сайтом у період з жовтня 2022 р. до вересня 2023 р., зокрема під впливом російської агресії проти України (табл. 1, 2, рис. 1). Так, за відвідуванням сайту до першої п'ятірки країн увійшли Україна, США, Китай, Індія, Німеччина. А країна-агресор перемістилась трохи вниз, зокрема через те, що наповнення сайту від 2014 р. здійснюється двома мовами: українською та англійською. Також збільшилась кількість запитів стосовно виданого у ВД «Академперіодика» українсько-норвезького словника, що можна пояснити потребою вивчення норвезької мови великою кількістю українських біженців, які знайшли прихисток у Норвегії під час активної фази російсько-української війни.

Після запуску оновленого вебресурсу спостерігаємо також збільшення кількості звернень і зростання обсягу завантажень викладених матеріалів (Гб).

Покращення адаптивного дизайну сайту зробило наш вебресурс придатнішим для перегляду на різних пристроях: зокрема у 2022—2023 рр. він став зручнішим для використання з мобільних пристроїв. Кількість переглядів 2023 р. збільшилась майже удвічі порівняно з 2021 р. (рис. 2).

Висновки. Поступово ВД «Академперіодика» переходить до популяризації науки, до представлення наукових результатів Академії у відкритому просторі, покращуючи власні технічні можливості для розширення електронного доступу користувачів. Змінюється структура відвідувань за категорією інформації та країнами перебування користувачів. Якщо раніше спостерігалось більше уваги до методичних матеріалів, то зараз зростає попит на повнотекстові файли наукових та науково-популярних книг і статей. Надалі ми плануємо опрацювання нових форм роботи з відкритими даними, щоб надати можливість користувачеві продивитись фрагмент книги, перелік ілюстрацій до видання тощо.

Важкими викликами для видавничої галузі стали протиепідемічні заходи, пов'язані з пандемією COVID-19, і російсько-українська війна. Проте цифровізація багатьох галузей знань і формування інформаційного суспільства тривають і спонукають до перегляду раніше встановлених цілей і термінів їх досягнення, до напрацювання кроків для ефективнішої праці й активнішого застосування засобів і можливостей інформаційно-комунікаційних технологій.

Одним з основних напрямів подальших робіт ВД «Академперіодика» НАН України буде впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій і уніфікація підходів до представлення результатів наукового пошуку у вигляді публікацій як надійної основи ефективного представлення академічних видань міжнародній спільноті.

Статтю підготовлено у рамках виконання теми НДР: «Видавнича діяльність НАН України за умов змін у міжнародному виданні наукової літератури» (р. № 0122U000065).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Радченко А.І., Діденко Ю.В. Нова щирість: полімодельність наукової комунікації. *Вісник НАН України*. 2022. № 2. С. 85—103. <https://doi.org/10.15407/visn2022.02.085>
2. Канищева В., Коваленко Н. Відтепер видання із загальноакадемічної серії «Наука для всіх» — у відкритому доступі. *Наука та наукознавство*. 2021. № 4 (114). С. 156—157.
3. Вакаренко О.Г., Радченко А.І., Болкотун З.А. Представлення результатів науково-видавничої діяльності у віртуальному просторі. Досвід Видавничого дому «Академперіодика» НАН України. *Наука та наукознавство*. 2022. № 2 (116). С. 83—102. <https://doi.org/10.15407/sofs2022.02.083>

Одержано 11.10.2023

REFERENCES

1. Radchenko, A.I., & Didenko, Yu.V. (2022). New sincerity: Polymodelicity of scientific communication. *Visn. Nac. Acad. Nauk Ukr.*, 2, 85—103. <https://doi.org/10.15407/visn2022.02.085> [in Ukrainian].
2. Kanishcheva, V., & Kovalenko, N. (2021). From now on the editions of the general academic series “Science for All” are in open access. *Science and Science of Science*, 4 (114), 156—157 [in Ukrainian].
3. Vakarenko, O.G., Radchenko, A.I., & Bolkotun, Z.A. (2022). Representation of scientific publishing results in the virtual space. The experience of “Akademperiodyka” publishing house. *Science and Science of Science*, 2 (116), 83—102. <https://doi.org/10.15407/sofs2022.02.083> [in Ukrainian].

Received 11.10.2023

Z.A. Bolkotun, academic secretary
Publishing House “Akademperiodyka”, NAS of Ukraine
4, Tereshchenkivska str., Kyiv, 01024, Ukraine
e-mail: bolkotun@nas.gov.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5076-9956>

O.M. Zhuk, junior research fellow
Publishing House “Akademperiodyka”, NAS of Ukraine
4, Tereshchenkivska str., Kyiv, 01024, Ukraine
e-mail: 0679240629a@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9631-3906>

THE INCREASING SIGNIFICANCE OF THE WEB RESOURCE OF THE PUBLISHING HOUSE “AKADEMPERIODYKA” OF THE NAS OF UKRAINE

The issues related to the coverage of the scientific and publishing activities of the NAS of Ukraine in the information space were considered, in particular, because of the growing importance of the web resource of the Publishing House “Akademperiodyka” of the NAS of Ukraine in the formation of the segment of the Academy’s publishing products and the popularization of the scientific results of individual domestic scientists. Some changes and advantages of the new open site content management system, which the Publishing House switched to in 2022 to increase the level of information security and stability of the web resource, as well as the suitability for viewing the site’s content on various devices, smartphones in particular, are analyzed. The article provides statistical information on visits to the web resource of the Academic Periodicals Publishing House for the period from October 2022 to September 2023. It is noted that the structure of visits by category of information is changing: if earlier users prioritized methodological materials, now the demand for full-text files of scientific and popular science books and articles is growing.

Keywords: NAS of Ukraine, Publishing House “Akademperiodyka”, web resource, open science, information and communication technologies.